

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

עצים לשריפת קרבן פסח שנטמא

(פ"א ב') **משנה:** נטמא (הפסח) שלם או רובו (וטעון שריפה כדין נותר) שורפין אותו לפני הבירה (כל המקדש כולו קרי בירה), מעצי המערכה (שעל המזבח. ותנאי בית דין הוא, ועל מנת כן מקדישים אותו¹).

(ומבאר) מאי טעמא (שורפין לפני הבירה ולא בכל העיר²)?

אמר רבי יוסי בר חנינא: כדי לביישן (שייזהרו בו להבא, ולא יביאוהו לידי טומאה).

(המשך **משנה:**) נטמא מיעוטו וכן הנותר (מפסח טהור), שורפין אותו (בירושלים) בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן (אבל לא מעצי המערכה). הציקנין (קמצנים צרי עין) שורפין אותו (כשנטמא מיעוטו או הנותר) לפני הבירה, בשביל ליהנות מעצי המערכה (שמא יימנעו מלשרפו ויבואו לידי עבירה).

ורמינהו (ממשנה לעיל מ"ט א'): וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדשים קלים (שנפסל ביציאתו), אם עבר צופים, שורפו במקומו. ואם לאו, חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה (הרי שאף מיעוטו שנפסל, שורפים מעצי המערכה).

(פ"ב א') (1) אמר רב חמא בר עוקבא: כאן באכסנאי (שאין לו עצים שורפו מעצי המערכה), כאן (משנתנו) בבעל הבית.

(2) רב פפא אמר: הא והא באכסנאי, כאן שהחזיק בדרך (לא הטריחוהו לחזר על עצים), כאן (משנתנו) שלא החזיק בדרך.

(3) רב זביד אמר: לעולם כדאמר מעיקרא, כאן באכסנאי כאן בבעה"ב. ואע"ג דלא החזיק בדרך, אכסנאי כיוון דלית ליה, עשאוהו כציקנין.

תנו רבנן: באו לשורפו (פסח שנפסל מיעוטו) בחצרותיהן מעצי המערכה, אין שומעין להם. לפני הבירה ומעצי עצמן אין שומעין להם (אלא בחצרותיהם מעצי עצמם).

(ומבאר) בשלמא מעצי המערכה בחצרותיהן, אין שומעין להן, דילמא פיישן מינייהו (יישארו מהעצים) ואתו בהו לידי תקלה (ליהנות מהן הנאה אחרת³). אלא לפני הבירה מעצי עצמן, מאי טעמא לא?

(4) רב יוסף אמר: שלא לבייש את מי שאין לו (עצים משלו).

(2) רבא אמר: מפני החשד⁴.

מאי בינייהו? איכא בינייהו דאייתי קני וחירותא (קנים וחירות של דקל, הכל יודעים שאינם מעצי המערכה) דלא חזי למערכה (לפי שקלים הם, נשרפים מהר, ואין אש המערכה מתקיימת בהם. משום חשד ליכא. אבל משום בושת, איכא).

¹ רש"י (פ"ב א', ד"ה לידי תקלה), ותוס' (פ"א ב', ד"ה נטמא רובו).

² שכן כל קדשים הטעונים שריפה, נשרפים במקום אכילתם, ופסח נאכל בכל העיר. ע"פ מאירי.

³ והנאה זו אין בו מעילה, דתנאי בית דין הוא, ועל מנת כן מקדישין אותו. רש"י.

⁴ שלאחר שריפתם, מחזירים מותר העצים לתוך ביתם. והרואה, חושדם שגנבו עצי המערכה ונהנים מהם. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

המקור לשרוף פסולי קדשים בירושלים: רש"י פירש שהחובה לשרוף לפני הבירה, אם לא עבר צופים, כדאמר (פרק כל שעה, כ"ד א') "בְּקֶדֶשׁ... בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף", במקום אכילת קדשים, שם שריפתו. **ותוספות** כתבו שהוא גזירה דרבנן, דמן התורה יכול לשורפה בכל מקום שירצה.⁵

כאן באכסנאי כאן בבעל הבית: לרש"י, רב זביד סובר כרב חמא, ומבאר טעמו, שעשאוהו כצייקנים. **לתוספות**, רב חמא ורב פפא לא פליגי, ולרב חמא שניהם בהחזיק בדרך. אבל בלא החזיק אפילו אכסנאי הוי כבעה"ב. ורב זביד פליג אתרווייהו. **והרמב"ם** כתב, "מִי שֶׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם וְנִזְכָּר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ... וְאִם אוֹרֵחַ הוּא, שָׁאִין לוֹ בֵּית - שׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבֵּירָה מִעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה."⁶ וכן סתם רי"ד כתירוצו רב חמא, המחלק בין אכסנאי לבעל הבית.⁷

הטעם שאין שורפין לפני הבירה מעצי עצמן: פסקו הרמב"ם והמאירי כרבא, "וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מִעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּ אוֹתָם וְיֹאמְרוּ: מִעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה גָּנְבוּ. לְפִיכָּה, אִם שֹׁרְפוּהוּ בְּקִנִּים וּבְקֶשׁ, וְרָצוּ לְשַׂרְף מִשְׁלַעֲצָמָם - שׁוֹרְפִין." **ומרבינו חננאל** משמע שהלכה כרב יוסף.⁸

⁵ זה לשון תוספות, קשה לר"י אי דאורייתא הוא מה לי עבר צופים ומה לי לא עבר צופים! ויש לומר, דמן התורה יכול לשורפה בכל מקום שירצה, דבפרק כל שעה לא מרבינן אלא פסולי קדשים ואימורי קדשים קלים; אבל שאר קדשים שנאכלים לזרים, לא מרבינן. ומה שהצריכו חכמים לשרוף הני דהכא לפני הבירה, היינו גזירה אטו קדשי קדשים. מקורות: רש"י (פ"א ב', ד"ה שורפו). תוספות (מ"ט א', ד"ה ושורפו).

⁶ כתב 'ליקוטי הלכות', שמשמע מלשון הרמב"ם, שאכסנאי, אפילו אם לא החזיק בדרך, עשאוהו כצייקנין ששורפין אותו לפני הבירה, בשביל להנות מעצי המערכה, וכל שכן אם החזיק בדרך.

⁷ וכתב, פירוש, אכסנאי שאין לו בית שם, חוזר ושורפו לפני הבירה. בעל הבית הדר בירושלים שורפו בביתו. ע"כ. ושיעור הבשר שצריך לחזור עליו, מבואר בסוגיא לעיל, מ"ט א', שהוא בכזית. אבל פחות מזה, שורפו במקומו. מקורות: רמב"ם (הל' פסולי המוקדשין יט, ח), רי"ד (פסקיו, פ"ב א'). תוספות (ד"ה רב זביד).

⁸ ליקוטי הלכות. מקורות: רמב"ם (הל' קרבן פסח ד, ג). מאירי (פ"א ב', ד"ה אמר המאירי נטמא. ועיי"ש שגרס אביי במקום רב יוסף).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

העמדת הטמאים על שער המזרח

(פ"ב א') **תנן** התם (תמיד ל"ג א'): ראש המעמד היה מעמיד את הטמאין על שער המזרח.

מאי טעמא?

אמר רב יוסף: כדי לביישן (שלא נזהרו מלטמא).

רבא אמר: מפני החשד (שלא יחשדום שמפני מלאכתם נמנעים לבוא לעבוד עבודה).

מאי בינייהו?

איכא בינייהו: מפנקי (משום חשד ליכא. אבל כדי לביישן, צריך).

אי נמי, דקא גדיל שישורא?⁹

שיטות הראשונים

באלו טמאים מדובר: רש"י ביאר, הממונה על כך, מעמיד את הטמאים של בית אב בכל בוקר. **והרמב"ם** ביאר דמיירי בישראלים מחוסרי כפרה, שבאו להביא כפרתם.

מהו שער המזרח: רש"י פירש, בשער המזרחי, כניסת כל אדם להר הבית. ודעת ר"י דהיינו שער עזרת נשים.¹⁰

טעם העמדתם בשער המזרח: פסקו הרמב"ם והמאירי כרבא, וכתב הרמב"ם, "וראש המעמד כשהוא שומע את קולו היה מעמיד את הטמאים על שער המזרח מפני החשד, שייעדו הכל שעדין לא הביאו כפרתן."¹¹

⁹. מפשילי חבלים, שהיא אומנות קלה ושכרה מעט, ואין בני אדם חשודין שיחדלו מלבוא לעבודה מפני ביטול מלאכה זו. רש"י.

¹⁰. ואף על גב דאמר בפ"ק דיבמות (ז' ב') ובכמה דוכתי, **דטבול יום אינו נכנס במחנה לוי, לא בכל מחנה לוי, קאמר, אלא מעזרת נשים ולפנים**. דהכי מוכח במסכת כלים (אח), דקתני התם: עזרת נשים מקודשת ממנה שאין טבולי יום נכנסין לשם. מקורות: ר"י (הו"ד בתוד"ה היה מעמיד).

¹¹. מקורות: רמב"ם (הל' תמידין ויה).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מתי נשרף הפסח מיד ומתי תעובר צורתו

(פ"ב א') **משנה:** הפסח (שנפסל בגופו, כגון) שיצא¹², או שננטמא, ישרף מיד (בארבעה עשר, ואין צריך להשהותו עד הבוקר של ששה עשר שתעובר צורתו דהיינו לילה אחד¹³).

(המשך משנה:) נטמאו הבעלים או שמתו (שאינן פסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר, שאין לו אוכלים), תעובר צורתו, ויישרף בששה עשר (בבוקר). רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אף זה (שנטמאו בעליו או שמתו) ישרף מיד, לפי שאין לו אוכלין.

(פ"ב ב') (ושקיל וטרי, ומסיק) כל פסולו בקודש (שדינים) בשריפה, לא שנא קדשים קלים, ולא שנא קדשי קדשים, הלכתא גמירי לה (הלכה למשה מסיני).

אמר רב יוסף: מחלוקת (תנא קמא ורבי יוחנן בן ברוקה) שננטמאו בעלים (או שמתו) לפני זריקה¹⁴, דלא איתחזי בשר לאכילה (שבעת הזריקה היו בעליו פסולים), דהוה ליה כפסולו בגופו. אבל נטמאו בעלים לאחר זריקה, דאיתחזי בשר לאכילה (שכל עבודות הדם נעשו בהכשר), דברי הכל פסולו מחמת דבר אחר, ובעיא עיבור צורה. ורבי יוחנן אומר: אף לאחר זריקה נמי מחלוקת.

שיטות הראשונים

פסולו מחמת דבר אחר, כגון בדם או בבעלים: פסקו הרמב"ם והמאירי כתנא קמא. וכתב הרמב"ם, "נטמאו הבעלים או מתו או משכו את ידיהם, אפלו נטמאו או מתו קדם זריקת הדם - מניחין אותם עד שתעבר צורתם, ואחר כך ישרף¹⁵. זה הכלל: כל שפסולו בגופו - ישרף מיד; בדם או בבעלים - תעבר צורתו, ואחר כך ישרף."

נטמאו בעליו קודם שחיטה: כתב הרמב"ם, "לפיכך, אם שחטו אחר שנודע שמשכו הבעלים את ידיהם או מתו או נטמאו ונדחו לפסח שני - הרי זה ישרף מיד¹⁶."

עיבור צורה: רש"י כתב, דהיינו פסול לינה, עיבור צורת מראית בשר, בלינת לילה אחד הוא, וכיון שלנה בלילה הרי היא נותר, וטעון שריפה ונשרף. דהוה ליה פסולו בגופו. ורבינו חננאל פירש, ישאר ימים עד שיבאיש ולא ישאר עליו אדמומית אלא תעשה צורתו כעין ירקרקת, ויצא לבית השרפה. וכן פירש הרמב"ם¹⁷.

¹² חוץ לחומות ירושלים, ונפסל כדין כל קדשים קלים שיצאו.

¹³ ומיהו, ביום טוב לא מצי שריף ליה, כדיליף לקמן (פ"ג ב') דאין שורפין קדשים ביום טוב. רש"י.

¹⁴ התם פליג רבי יוחנן בן ברוקה, דחשיב ליה פסולו בגופו. ותנא קמא סבר, מכל מקום לא בא פסול זה אלא מחמת דבר אחר. רש"י.

¹⁵ ודווקא לפני זריקה. אבל אם נטמאו בעליו קודם שחיטה, מוכח בסוף פרק אלו דברים (ע"ג ב') דזה מקרי לכולי עלמא פסולו בגופו, כמו שחטו שלא למנויין, ויישרף מיד. אכן, אם מתו בעליו קודם שחיטה או שמשכו ידיהם ממנו קודם שחיטה, מוכח שם דזה תלוי בפלוגתא אם ישרף מיד או טעון עיבור צורה. 'ליקוטי הלכות'. וראה להלן. מקורות: רמב"ם (הל' קרבן פסח ד,ג).

¹⁶ כתב ב'ליקוטי הלכות' (עין משפט, או ש), מה שמתנה הרמב"ם שצריך שיהא נודע קודם שחיטה שננטמאו או שמשכו ידיהם, צריך עיון מניין לו. ובצל"ח האריך בזה ונדחק מאוד.

¹⁷ בפירוש המשנה כתב: ותעובר צורתו, הוא שישאר עד שיתעפש ויתקלקל. מקורות: רש"י (ע"ג ב', ד"ה תעובר צורתו; ל"ד א', ד"ה ותעובר). רבינו חננאל (ע"ג ב', ד"ה רב אשי). רמב"ם (פיה"מ פסחים ז,ט).